

Ajankohtaista työväentutkimusta

Katri Kaunisto

Matti Hannikainen ja Pia Lohikoski (toim.) 2008. Työväki lähtee – mihin suuntaa tutkimus. Väki voimakas no 21. Tampere: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura ry. 228s.

Työväki lähtee – mihin suuntaa tutkimus?

Tänä ja viime vuonna olemme saaneet toistuvasti kuulla ikäviä uutisia työntekijöiden lomautuksista sekä irtisanomisista. Talouden taantumana lisäksi tiedotusvälineissä on huolestuttu muun muassa teollisuusyritysten innosta siirtää tuotantoaan halvempaa työvoimaa ja raaka-aineita tarjoaviin Aasian ja Etelä-Amerikan maihin. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura (THPTS) halusi tarkastella, mitä haasteita muutokset tarjoavat tutkimukselle ja kutsui vuonna 2007 tutkijoita kesäseminaariin pohtimaan aihetta *"Työväki lähtee – mihin suuntaa tutkimus?"* Samannimiseen THPT -seuran vuosikirjaan on koottu seminaari-esitysten lisäksi myös muita samaa aihetta käsitteleviä kirjoituksia. Osa kirjoittajista on väitöskirjaansa valmistelevia tai jonkin tutkimushankkeen parissa työskenteleviä tutkijoita. Varsinaisia tutkimustuloksia lukija joutuu siten etsimään tulevista julkaisuista. Kirjaa voi kuitenkin tarkastella ajankohtaisena läpileikkauksena siitä, mitä juuri tällä hetkellä ollaan työväen historiaan ja perinteeseen liittyen tutkimassa. Kirjan 14 artikkelia ottavat kantaa myös siihen, mitkä ovat työväentutkimuksen tulevaisuuden haasteita.

Kirjan aloittaa Marjatta Rahikaisen oivaltava artikkeli siitä, miten työväestä muotoutui tutkimuksissa aktiivinen historian toimija ja pääosan esittäjä eikä vain tutkimuksen kohde. Artikkelit tarjoaa hyvän oikotien niille, joille työväen tutkimus on entuudestaan tuntematon tai jotka vain kaipaavat historian kertausta. Rahikainen ottaa myös kantaa siihen, mitä työväen tutkimus voisi tänään ja tulevaisuudessa olla. Erityisesti työväenliikkeen ja globa-

lisaation suuren kertomuksen varjoon ja marginaaliin jääneiden ihmisten kohtalot odottavat vielä tutkijoita.

Myös Hanna Snellmanin artikkelissa Båtskärsnäsinkuume on tutkimushistoriallinen ote. Artikkelin käsittelee työväenyhteisöjen tutkimista kansatieteellisenä tutkimuskohteena. Artikkelin nimi viittaa ruotsalaisen etnologin, Åke Daunin tutkimukseen, joka tarkasteli Kalixin kuntaan kuuluvan Båtskärsnäsän sahan lakkauttamista vastaan kamppailevaa yhteisöä. Tutkimus uudisti etnologista tutkimusta, ottaen kohteekseen yhteisöt ajankohtaisine ongelmineen. Vähitellen Daunin innoittamasta antropologisesta kenttätutkimuksesta saivat vaikutteita myös suomalaiset kansatieteilijät ja kenttätöissä ryhdyttiin dokumentoimaan yhteisöä ja haastattelemaan henkilöitä heidän kokemuksistaan. Snellmanin artikkeli tarttuu Rahikaisen antamaan haasteeseen korostaessaan, että kansatieteen tärkeä ja ajankohtainen haaste on tutkia yksilöä ja yhteisöä silloin, kun sitä uhkaa esimerkiksi töiden loppuminen.

Taloudellisesti vaikeina aikoina yhteiskunnan marginaaliin joutuneiden seurana on usein köyhyys. Huono-osaisuus ja köyhyys ovat useimmin toistuvia teemoja myös Kansanrunousarkiston perinnekokoelmissa. Suomalaiset folkloristit ovat tarkastelleet tutkimuksissaan sosiaalisia kerrostumia sekä taloudellisen ja sosiaalisen epätasa-arvon kysymyksiä, vaikka köyhyys ei sellaisenaan olekaan ollut tutkimuskohteena. Eija Stark tutkii kulttuuriseen tietoon liittyvää köyhyyspuhetta tarkastelemalla sananlaskuja ja elämäkerrallista kerrontaa. Starkin mukaan köyhyyteen liittyvää tietoa "*osataan toistaa ilman että köyhyydestä olisi ollut välitöntä omaa kokemusta.*" Historialliset olot, yhteisön traditio sekä sosiaaliset konventiot ovat myös yhtenäistäneet kokemuksia ja niiden ilmaisuja.

Mari Käyhkö pohtii artikkelissaan *Vaie(nne)ttu luokka* muun muassa sukupuolen ja luokan limittymistä toisiinsa sekä luokkaan liittyviä eriarvoisuuden kysymyksiä. Hän toteaa, että kysymys luokasta on haluttu viimeaikoina yksilöllistää, koska on haluttu luopua ihmisten epäkorrektista kategorisoinnista ja korostaa yksilöitä ja identiteettejä. Käyhkö on tutkinut työläisperheistä lähtöisin olevien tyttöjen siivoojakoulutukseen valikoitumista, koulutautumista ja työelämässä toimimista. Hän pitää tärkeänä, että tutkimuksissa tehtäisiin luokkaan kytkeytyvät valtarakenteet näkyviksi eri vain työelämässä vaan myös lasten ja nuorten kasvuympäristöissä, kuten koulussa.

Sisällissodan jälkeen kansakoulun tehtävänä oli toimia kansakuntaa eheyttävänä instituutina. Lapsiin haluttiin juurruttaa usko yhteiseen menneisyyteen ja sitouttaa heidät toimimaan yhteisen isänmaan vuoksi. Oona Ilmolahti tutkii sörnäisläisessä työväenyhteisössä kasvaneiden lasten ja heitä opettaneiden kansakoulunopettajien suhteita sisällissodan jälkeen. Hän kiinnittää huomiota jännitteisiin ja ristiriitoihin työläistäustaisten perheiden ja sisällissodan voittaneella puolella olleiden opettajien välillä. Työläisvanhemmat kannustivat lapsiaan koulutautumiseen, sillä se tarjosi paremmat ansiotyömahdollisuudet. Myös työväenliikkeessä tietoa pidettiin arvokkaana ja perusvaatimuksiin kuului tasa-arvoisen koulutuksen mahdollisuus. Vaikka kansakoulu oli perusteiltaan epäpoliittinen instituutio, sen opetus- ja piilo-opetussuunnitelma heijasteli kuitenkin valkoisten arvomaailmaa ja siksi se synnytti ärtymystä ja vastustusta poliittisesti aktiivisessa paikallisyhteisössä.

Työväestön sivistyspyrkimykseen liittyvää historiaa tarkastelee Pekka Rehumäki artikkelissaan *Työväen sivistysseurat 1860-luvulla*. Suomessa oli 1860-luvulla kolme suurta käsityöläisten perustamaa sivistysseuraa, joista yksi toimi Helsingissä, yksi Oulussa ja yksi Turussa. Seurojen tarkoitus oli houkuttaa työväenluokkaista nuorisoa hyödyllisiin ja sivistäviin ajanvietteisiin. Ruotsalaisen mallin mukaisesti sivistysseuroissa toimivat kisällikuntaa lähellä oleva sivistyneistö yhdessä alemman porvariston kanssa. Vapaapalokunnan tapaan tavoitteena oli koota saman katon alle toimimaan yhdessä ja sopusoinnussa niin yhteistä kansaa kuin säätyläistöäkin. Sivistysseuroissa ohjat olivat kuitenkin tiukasti sääty-

läisten ja sivistyneistön käsissä. Toiminta oli tarkkaan säädeltyä: koska säätyläiset pelkäsivät työvoiman joukkovoiman kasvua, poliittiset puheet olivat kiellettyjä ja jäseneksi hyväksyttiin vain hyvämaineisia kansalaisia. Sivistysseuroissa luotiin kuitenkin rakenteet käsityöläisten omaehtoiselle toiminnalle ja työväenliikkeen sivistystyölle. Niinpä rajoituspyrkimykset eivät voineet estää itsenäisen työväenliikkeen syntyä vuosikymmeniä myöhemmin.

Vuosikirjan sisällöstä suuri osa käsittelee hyvinvointiyhteiskuntaa ja erityisesti suomalaisen sosiaaliturvan historiaa ja sen liittymistä tulopolitiikkaan. Mirja Österberg tarkastelee pohjoismaista yhteistyötä sekä hyvinvointivaltion ideaa sellaisena kuin se ilmenee K.A. Fagerholmin toiminnassa. Hyvinvointivaltion historia on Jussi Vauhkonen mukaan myös sosiaaliturvan historiaa, jota hän tarkastelee työnantajan näkökulmasta. Työnantajien rooli oli keskeinen eläketurvan rakentamisessa ja omassa kirjoituksessaan Vauhkonen kuvaa, miten eläketurvasta tuli osa työnantajapolitiikkaa.

Myös työmarkkinajärjestöillä on ollut keskeinen rooli suomalaisessa sosiaalipolitiikassa ja sosiaaliturvan rakentamisessa. Vuonna 1966 toteutui perhe-eläkkeitä koskeva laki, jonka tehtävänä oli turvata leskien ja orpojen toimeentulo toisen puolison ja toisen huoltajan kuoleman jälkeen. Matti Hannikainen kirjoittaa perhe-eläkkeiden lainsäädännön kehityksestä. Hannikainen liittää tutkimuksessaan oivaltavasti perhe-eläkkeiden lainsäädännön kehityksen ammattiyhdistysliikkeen eheytymiseen, vasemmiston vaalimenestykseen, työmarkkinoiden yhteistoiminnan kehitykseen sekä maaseudun ja kaupungin väliseen jännitteeseen.

Kirjan sisältö on monipuolinen ja hyvin rakentunut kokonaisuus, jossa artikkelit liittyvät toisiinsa samalla toistaan täydentäen. Mikään elämään tai yhteiskuntaan liittyvä alue ei tunnu kirjan perusteella olevan vierasta työväentutkimukselle, mikä tekee siitä myös elinvoimaisen ja monia tieteenalaja puhuttelevan tutkimussuuntauksen.

FM Katri Kaunisto on Helsingin yliopiston kansatieteen jatko-opiskelija.